

פרשת מקץ - אין החכמה משלי

בתחילת פרשתנו התורה מספרת על חלומותיו של פרעה וכן על פתרונו של יוסף לחלומותיו. ואחר שיוסף פתר לפרעה את חלומותיו, אמר פרעה ליוסף: "אחרי הודיע אלקים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך, אתה תהיה על ביתי ועל פירך ישק כל עמי" (בראשית מא, מ-מא). וצריך ביאור, מה ראה פרעה ביוסף שכל כך התפעל ממנו עד שגידלו על כל שריו וחכמיו, וכי בגלל שפתר לו יוסף חלום כבר ראוי להמשילו על כל ארץ מצרים?! ובפרט שהיה יוסף עבד ולא ראוי כל כך לגדלו מחמת סיבה כה פעוטה, וכפי שטענו חכמיו מייח 'ר וואגה ראבמו?! "ונילע והלישמת פסכ פירשעב ובר וחקלש דבע" (ב"עס, ול הטוס האר) (שמואלביץ) שיחות מוסר ח"ב מאמר יב) שפרעה הבחין שיש ליוסף יראת שמים אמיתית במה שאמר מילטבתם מלכ מיארבנה לכ ויהיש מלועה עבטב קקח ה"בקהו, (זט, שם) "הערפ מולש תא הנעי מיקלא" בפני ירא שמים אמיתי. ומוסיף ר' חיים שמדברי יוסף שאמר "בלעדי" (שם), כלומר ש"אין החכמה משלי" תא קלסמ אוה ותמכח מיאור לכהש העשב גו, המואמ ומצעל לטונ וניא פסויש הערפ יחבה, (י"שר) עצמו מהענין ותולה את כל הגדולה בה', ולכן החליט להמשילו על כל הארץ, שהרי על איש כזה באמת אפשר לסמוך ולמסור בידו את כל הממשלה שהרי אינו נוטל כלום לעצמו. והיינו שפרעה ידע סוד גדול, שלעולם אין השפע יכול לזרום אלא דרך מי שאינו נוטל לעצמו כלום, אך מי שנוטל מהשפע אפילו מעט, גורם בכך שמיד יפסק השפע מלזרום כראוי. וכאשר בא שר המשקים אל פרעה וסיפר לו שבבית המאסר ישנו "נער עברי עבד לשר הטבחים ונספר לו ויפתר לנו את חלומותינו... ויהי כאשר פתר לנו כן היה" אלה" רמא אלא ומצעב המכחהו הלודגה הלת אל ללכ פסויש גו ול רמא אוה (גי-בי, אמ תישארב) לאלקים פתרונים" (שם מ, ח). וכששמע זאת פרעה רצה לבחון אם אמת הדבר שיוסף לא נוטל את הגדולה לעצמו, ואמר ליוסף "חלום חלמתי ופותר אין אותו, ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפטור אותו" (שם, טו), וכאשר השיב לו יוסף "בלעדי" הבין שיוסף עומד במבחן הזה, והוא הצינור הראוי להעברת השפע בעולם. וכדוגמת יוסף כן היה משה רבנו, בבחינת "ויקח משה את עצמות יוסף" (שמות יג, יט) כלומר שמשה לקח לעצמו את עצמותו ובחינתו של יוסף, ולכן גם משה לא נוטל כלום לעצמו, ובשעה שכל עם ישראל התעסקו בבית הים הוא התעסק במצוות (ראה סוטה יג, א), ולכן דוקא בידו מסר הקב"ה את שרביט הנהגת עם ישראל. וכן היתה בחינתו של רבי חנינא בן דוסא, כפי שאמרו חז"ל (תענית כד, סע"ב) ש"בכל יום ויום בת קול יוצאת ואומרת: כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני דיו בקב חרובים מערב שבת לערב שבת". והכוונה היא שדוקא בגלל שרבי חנינא לא לקח לעצמו כלום, אלא הסתפק לצורך מזונו בקב חרובים בלבד מערב שבת לערב שבת, לכן זכה שיהיה כל העולם ניזון בשבילו. וכפי שמבאר מרן אור שבעת הימים מורנו הבעל שם טוב הק' ש"כל העולם ניזון בשביל חנינא בני" פירושו שכל העולם ניזון בשביל ובינור ("בשביל" מלשון שביל וצינור) של רבי חנינא, לפי שהוא נבחר להיות השביל והצינור להעברת השפע לעולם. ולכן כאשר לפי דרישת אשתו של רבי חנינא שלחו להם מן השמים עושר רב, מיד הראו לה בחלום שנחסר בזה מחלקם בעולם הבא (ראה תענית כה, א), לרמוז להם שאם יקחו עושר זה, נמצא שלקחו לעצמם מן השפע, וממילא הם יאבדו את מעלתם ולא יהיו ראויים יותר להעביר דרכם את השפע לעולם, ומיד מאסו בעושר זה והחזירו אותו לשמים. וזהו שאמרו חז"ל (מנחות כט, ב) שהעולם הבא נברא באות י' של שם הוי"ה "מפני שצדיקים שבו מועטים", והיינו שמה שזוכים הצדיקים למעלתם הנשגבה בעולם הבא זהו בזכות שהם ממעטים את לקיחתם מן העולם הזה עד כמה שאפשר, בבחינת האות י' שהיא הקטנה שבאותיות, ועל ידי זה הם נעשים צינור להעברת השפע לעולם.

